

PIRKĖJŲ SKOLŲ APSKAITOS YPATUMAI PAGAL TARPTAUTINIUS FINANSINĖS ATSKAITOMYBĖS STANDARTUS

Inga JANUŠAUSKAITĖ, Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija, Bioekonomikos plėtros fakultetas, el. paštas: inga.janusauskaite@vdu.lt

Jevgenija FURGASĖ, Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija, Bioekonomikos plėtros fakultetas, el. paštas: jevgenija.furgase@vdu.lt

Santrauka

Šiame straipsnyje, taikant tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų ir mokslinių šaltinių analizės ir sintezės, praktinių situacijų modeliavimo ir kitus metodus, aptariami pirkėjų skolų apskaitos ypatumai, remiantis tarptautiniais finansinės atskaitomybės standartais (TFAS). Pirkėjų skolos yra įmonės gautinos sumos, kurios nurodomos kaip finansinis turtas, kuris yra sutartinė teisė gauti pinigų ar kitą finansinį turtą iš kito ūkio subjekto. TFAS nustato bendrą pagrindą finansinės informacijos atskleidimui, užtikrindamas skaidrumą ir palyginamumą tarptautiniu lygmeniu. Straipsnyje išskiriama, kad nors atskiro TFAS pirkėjų skolų apskaitai nėra, apskaitoje remiamasi skirtingų standartų nuostatomis, susijusiomis su pajamų pripažinimu ir pirkėjų skolų vertinimu. Straipsnyje analizuojamos praktinės situacijos, susijusios su pajamų ir pirkėjų skolų atsiradimo momentu, rizikos vertinimu ir abejotinių skolų atpažinimu pagal 9-ąjį TFAS, parodo, kaip registruojamos konkrečios ūkinės operacijos susijusios su pirkėjų skolų apskaita pagal TFAS.

Reikšminiai žodžiai: pirkėjų skolos, abejotinos skolos, pajamos, tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai.

Įvadas

Pirkėjų skolos yra neatsiejama bet kurios įmonės finansinės apskaitos ir atskaitomybės dalis. Šios skolos atsiranda pardavus prekes ar suteikus paslaugas skolon, todėl efektyvus pirkėjų skolų apskaitos ir valdymo procesas yra būtinas norint užtikrinti įmonės finansinį stabilumą ir sklandų jos veiklos tęstinumą. Apskaitant pirkėjų skolas, įmonė gali tinkamai įvertinti savo finansinę būklę, nustatyti finansinės būklės pokyčius laikui bėgant ir atitinkamai planuoti savo finansinius išteklius.

Pirkėjų skolų apskaita yra svarbi ne tik įmonės finansų valdymo procese, bet ir finansinės informacijos skaidrumui bei patikimumui užtikrinti. Suvienodinta finansinių atskaitų pateikimo tvarka ir principai leidžia paprasčiau įvertinti įmonės likvidumo ir apyvartumo rodiklius, kurie yra būtini vertinant įmonės gebėjimą įvykdyti trumpalaikius įsipareigojimus ir efektyviai valdyti savo apyvartines lėšas. Be to, pirkėjų skolų apskaita padeda numatyti įmonės pinigų srautus bei jų pakankumą ateityje, įgalina pirkėjų skolų stebėseną ir analizę.

Tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai (TFAS) suteikia gaires, kaip turi būti apskaitomos pirkėjų skolos, siekiant, kad finansinė informacija būtų pateikiama nuosekliai ir palyginamai, nepriklausomai nuo to, kurioje šalyje įmonė veikia. Išorės apskaitos informacijos vartotojai, tokie kaip investuotojai, kreditoriai ir kiti suinteresuoti asmenys, gali priimti pagrįstus ekonominius sprendimus tarptautiniu mastu, remdamiesi patikima ir palyginama finansine informacija. Tai yra ypač svarbu globalizacijos sąlygomis, kai įmonės ir investuotojai veikia tarpvalstybiniu lygmeniu.

Visa tai parodo, kad pirkėjų skolų apskaita pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus yra itin svarbi tiek dėl vidinių įmonės poreikių, tiek siekiant veikti ir konkuruoti globalioje rinkoje.

Tyrimo tikslas – nustatyti pirkėjų skolų apskaitos ypatumus taikant tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus.

Išsikeltam tikslui pasiekti sprendžiami šie **uždaviniai**:

1. Atskleisti pirkėjų skolų esmę.
2. Išskirti pirkėjų skolų apskaitos reglamentavimo ypatumus pagal TFAS.
3. Išnagrinėti pirkėjų skolų apskaitos ypatumus pagal TFAS remiantis praktiniais pavyzdžiais.

Tyrimo objektas – pirkėjų skolų apskaita pagal TFAS.

Tyrimo metodai: tarptautinius finansinės atskaitomybės standartų ir mokslinių šaltinių analizė ir sintezė, praktinių situacijų modeliavimas bei kiti bendrieji mokslinio tyrimo metodai.

Pirkėjų skolų apskaitos pagal TFAS esmė ir reglamentavimas

Įvairiose šalyse yra taikomi skirtingi apskaitos standartai. Lietuvoje apskaita tvarkoma pagal verslo apskaitos standartus (VAS), kurie yra parengti pagal TFAS ir Tarptautinius Apskaitos Standartus (TAS) (Balsys, 2022). TAS ir TFAS atsiradimo tikslas ir paskirtis yra užtikrinti skaidrumą, sustiprinti atskaitomybę ir prisidėti prie ekonominio efektyvumo (IFRS Foundation, 2018).

Prievolė tvarkyti apskaitą pagal TFAS Lietuvoje yra skirta viešojo intereso subjektams, t. y. įmonėms, prekiaujančioms vertybiniais popieriais rinkoje, finansinėms institucijoms, pavyzdžiui, investiciniai fondai, profesinių pensijų fondai ir kt. Finansines atskaitas pagal TFAS gali pasirinkti rengti ir kiti pelno siekiantys ribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys. Dažniausiai tai gali būti įmonės, turinčios filialus skirtingose šalyse ir rengiančios

konsoliduotas finansines ataskaitas (Tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai, 2008; Finansinės apskaitos įstatymas, 2001).

Jeigu įmonė Lietuvoje apskaitą tvarko pagal TAS ir TFAS, ji turi įvertinti tam tikrus aspektus, susijusius su skirtumais apskaitą tvarkant pagal VAS. Svarbus aspektas yra pajamų pripažinimas, kuris turi įtaką gautinų sumų, t. y. pirkėjų skolų pripažinimui. Pažymėtina, kad atskiro TFAS standarto pirkėjų skolų apskaitai nėra, todėl apskaita tvarkoma remiantis skirtingų standartų pateikiama informacija ir vertinimu (Blatt, Gulbin, 2018).

Pirkėjų skolos yra įmonės gautinos sumos, remiantis 32-uoju TAS (2008), kurios nurodomos kaip finansinis turtas, kuris yra sutartinė teisė gauti grynuosius pinigus ar kitą finansinį turtą iš kito ūkio subjekto. Šis turtas įgyjamas vykdant ekonominę veiklą ir sietinas su pajamų uždirbimu. Pajamos, vadovaujantis kaupimo principu, apskaitoje registruojamos, kai jos uždirbamos, neatsižvelgiant į laiką, kada buvo gauti pinigai. Vadinasi, pagrindinės sąlygos, darančios įtaką pirkėjų skolų atsiradimui yra: pirkimo-pardavimo sutartis, paslaugos ar prekės teikimas, pajamų uždirbimas ir tuomet pirkėjų skolų registravimas (žr. 1 pav.).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal 10 VAS „Pajamos“.
Source: compiled by the author according to 10 BAS „Income“.

1 pav. Pirkėjų skolų atsiradimas.

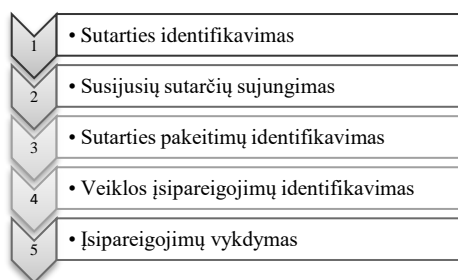
Figure 1: The emergence of buyer debts.

Esminis dalykas, kurį svarbu paminėti, yra sąlygos, kai prekė ar paslauga laikoma parduota ir kuri aptariama sutartyje. Pagal 10-ąjį VAS (2016), pajamos apskaitoje registruojamos, kai:

- Pirkėjui yra perduota visa rizika ir nauda, susijusi su prekėmis;
- Pardavėjas parduotų prekių nevaldo ir nekontroliuoja;
- Ekonominė nauda, susijusi su sandoriu, tikėtina, bus gauta ir galima patikimai įvertinti jos dydį.

Todėl svarbu atkreipti dėmesį į rizikos perdavimo momentą, kad būtų galima įvertinti pripažįstamų pajamų momentą.

Averett (2017), Kimmel, Weygandt, Kieso (2020) teigimu, pajamų pripažinimas yra pagrįstas 5 žingsnių modeliu, kuris aptariamas 15-ame TFAS (2016), tam kad būtų galima nustatyti, kada įmonė įvykdė veiklos įsipareigojimą ir gali pripažinti pajamas (žr. 2 pav.).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal 15 TFAS.
Source: compiled by the author according to based on IFRS 15

2 pav. Pajamų pagal sutartis su klientais pripažinimo etapai

Figure 2: Steps in the recognition of revenue from contracts

Nustačius pajamų pripažinimo momentą, bus nustatomas ir pirkėjų skolų registravimo momentas. Pajamų pripažinimo momentas ir atitinkamai pirkėjų skolų registravimo momentas gali skirtis nuo prekių tiekimo momento, priklausomai nuo įmonės veiklos, pavyzdžiui, prekių eksportuotojų atveju.

Visų eksportuotojų pagrindinis dalykas yra gauti mokėjimą už prekių pristatymą tarptautiniams klientams, todėl vykdant tarptautinę prekybą reikia taip pat atsižvelgti į tarptautinius prekybos reglamentus. Henderson (2023) teigimu, pristatymo sąlygos (angl. incoterm) turi įtakos pajamų pripažinimui. Tarptautinių prekybos rūmų (angl. International Chamber of Commerce) parengtas pristatymo sąlygų kodavimas (žr. 1 lentelę), siekiant apibrėžti pardavėjo ir pirkėjo vaidmenis bei atsakomybę, rizikos perdavimo momentą ir susijusias išlaidas.

Taigi, remiantis 1 lentele, nustačius sutartyje nurodytas pristatymo sąlygas bei pardavėjo įsipareigojimų vykdymą (žr. 2 pav.), kurio terminas gali būti gana ilgas, nustatomas pajamų, o tuo pačiu ir pirkėjų skolų registravimas, kai pardavimo sandoris atliekamas atidėtu mokėjimu.

1 lentelė. Incoterms sąlygos.

Table 1. Incoterms terms

Sąlyga	Pirkėjo atsakomybė nuo	Siuntimas
EXW	Pardavėjo sandėlyje, biuruose ar kitose vietose, iš kur prekės yra paaimamos.	Pirkėjas prisiima beveik visas siuntimo išlaidas ir rizikas.
DAP	Kai prekės paruoštos iškrauti sutartu adresu	pristatyta į vietą
DDP	Kai prekės paruoštos iškrauti sutartu adresu.	pristatyta, maitas sumokėtas
DPU	Pristatyta į iškrovimo vietą	Pristatyta iki vietos, mokesčiai sumokėti pardavėjo
CIP	Kai pirkėjo vežėjas gauna prekes.	pervežimas ir draudimas apmokėtas iki
DAT	Terminale.	pristatyta į terminalą
FCA	Kai pirkėjo vežėjas gauna prekes.	franko vežėjas
CPT	Kai pirkėjo vežėjas gauna prekes.	transportavimas apmokėtas iki
FAS	Kai prekės pristatomos prie laivo.	franko vieta prie laivo
FOB	Kai prekės pristatomos į laivą.	franko laivo denis
CFR	Kai prekės yra laive.	kaina ir frachtas
CIF	Kai prekės yra laive.	kaina, draudimas ir frachtas

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Prekių sandorio vertės patikslinimo jų vežimo, draudimo, krovimo ir tvarkymo išlaidomis aprašą (2021), FedEx Express (n.d)

Source: Compiled by the author based on the description of the adjustment of the transaction value of goods for their transportation, insurance, loading and handling costs (2021), FedEx Express (n.d)

Pirkimo-pardavimo sutartys gali būti sudarytos įvairiomis valiutomis. Pagal 21-ąją TAS (2008) sandoris užsienio valiuta apskaitoje pripažįstamas funkcinė valiuta, kuria yra sudaroma finansinė atskaitomybė. Standarte nurodoma, kad pirminis pripažinimas apskaitoje registruojamas sandorio dienos oficialiu kursu. Dėl to registruotoms pirkėjų skoloms atsiskaitymo dieną gali būti registruojama teigiama arba neigiama įtaka dėl valiutos kurso pasikeitimo, o finansinės būklės ataskaitoje pateikiama perskaičiuota laikotarpio pabaigai vertė.

Rengiant finansines ataskaitas, pirkėjų skolos balanse išskiriamos į ilgalaikį arba trumpalaikį turtą atsižvelgiant į sutarties tipą. Trumpalaikės pirkėjų skolos yra tos skolos, kurias atgauti tikimasi per ateinančius 12 mėnesių ir balanse rodomos atlikus apskaitinį vertinimą, t. y. mažinama pirkėjų skolų vertė nustačius abejotinų skolų dydį. Abejotinų skolų sąnaudų dydžiui nustatyti išskiriamas tiesioginis arba netiesioginis būdas (Žapatorius, 2015). Nagrinėjant 9-ąją TFAS, Pfeiffer (2018) taip pat išskiria tiesioginį vertinimo metodą, kuris remiasi įsipareigojimų neįvykdymo tikimybe ir netiesioginiais būdais, kurie skirstomi į istorinius kredito nuostolius ir pradelstomis gautinomis sumomis. Tiesioginis vertinimo būdas nėra praktiškas organizacijoms, turinčioms didelį kiekį skirtingų pirkėjų, nes kiekvieno pirkėjo atsiskaitymo tikimybę nėra lengva įvertinti. Nors 9-ajame TFAS kaip ir verslo apskaitos standartuose nėra nurodomas konkretus metodas, kurį organizacijos turėtų taikyti, todėl, remiantis autoriais Weygandt, Kimmel (2022), Hoggett, Medlin, Chalmers, Beattie, Hellmann ir Maxfield (2023), Jonick (2017) abejotinų skolų apskaitiniam vertinimui praktiškesnis yra netiesioginis būdas, kuris skirstomas į pradelstų dienų skaičiaus arba procentinį metodus. Pradelstų dienų skaičiaus metodo esmė yra pirkėjų skolų grupavimas pagal dienų skaičių ir tikimybę susigrąžinti skolą nustatymas, o procentinis metodas remiasi veiklos istoriniais duomenimis nustatant procentinį abejotinos skolos dydį pagal negrąžintą pirkėjų skolos dalį arba fiksuotas procentas nuo pardavimo pajamų, kaip tikimybė, kad pirkėjų skola bus abejotina. Netiesioginio būdo metodai, lyginant su tiesioginiu, yra paprastesni ir praktiškesni, nes nereikia kiekvieno pirkėjo abejotinų skolų vertinti atskirai.

Pagal 1-ąją TAS (2008) yra nurodoma, kad sudarinėjant pelno (nuostolio) ataskaitą, įtraukiami visi per atskaitinį laikotarpį pripažinti pajamų ir sąnaudų straipsniai ir tuo pačiu apskaitinių įvertinimų keitimų poveikis, pavyzdžiui, blogos skolos. Aiškinamajame rašte turi būti pateikiama papildoma informacija, susijusi su pirkėjų skolų apskaita, pavyzdžiui, skaičiavimo metodai abejotinų skolų dydžiui nustatyti.

Apibendrinant pirkėjų skolų apskaitą, remiantis tarptautiniais finansinės atskaitomybės standartais, pagrindiniai pripažinimo kriterijai labiausiai priklausomi nuo pajamų pagal sutartis remiantis INCOTERM pripažinimo momento ir atsiskaitymo būdo parinkimo, t. y. pardavimo skolon, kai organizacijos suteikia atsiskaitymo atidėjimą. Vertinamas valiutos kurso pokyčio teigiamas arba neigiamas rezultatas finansinės atskaitomybės datai bei atsiskaitymo momentu. Abejotinų skolų apskaitinis vertinimas remiasi tiesioginiu arba netiesioginiu būdu pagal organizacijos pasirinktą metodą, kadangi TFAS nėra konkretaus nurodymo dėl būdo ir metodų pasirinkimo.

Pirkėjų skolų apskaitos praktiniai pavyzdžiai

Šioje dalyje išnagrinėtos pirkėjų skolų apskaitos pagal TFAS būdingos praktinės situacijos: (1) kai reikia nustatyti pajamų ir pirkėjų skolų atsiradimo momentą; (2) pirkėjų skolų pripažinimas apskaitoje atsižvelgiant į rizikas, susijusios su prekių pristatymu, perdavimu pirkėjui; (3) abejotinų skolų pripažinimas pagal 9-ąją TFAS (2016). Šios modeliuojamos operacijos padeda suprasti, kaip praktiškai turi būti apskaitomos pirkėjų skolos pagal TFAS. Pirkėjų skolų apskaitos praktiniai pavyzdžiai sumodeliuoti straipsnio autorių.

Praktinis pavyzdys (1). Pajamų ir pirkėjų skolų atsiradimo momento nustatymas. Telekomunikacijų įmonė ABC sudaro sutartį su pirkėju D. Pirkėjas D gauna telefoną neatlygintinai, sudaręs ryšių paslaugų pirkimo abonementą 12 mėn. Už ryšio paslaugas pirkėjas D įsipareigoja mokėti 100 Eur/mėn. Pirkėjas D gauna telefoną ir ryšio paslaugas iš karto sudaręs sutartį. Įprastai įmonė ABC ryšio paslaugas teikia atskirai už 80 Eur/mėn. nesuteikiant dovanų telefono. Telefonas įsigyjant įprastomis sąlygomis kainuoja 300 Eur.

Remiantis 5 žingsnių modeliu (žr. 2 pav.), pirmu žingsniu identifikuojama sutartis, tada antruoju žingsniu nustatomi įmonės ABC įsipareigojimai, kurie yra: ryšio paslaugų teikimas 12 mėn. ir telefonas. Trečiu žingsniu nustatoma sandorio kaina, kuri yra 1 200 Eur į metus. Ketvirtu žingsniu sandorio kaina paskirstoma vykdymo įsipareigojimams, t. y. pagal atskirą kainą (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Situacijos Nr.1 praktinė analizė.

Table 2. Practical analysis of Situation 1.

Vykdyto įsipareigojimas	Kaina, Eur	Paskirstyta sandorio kaina, Eur	Pajamos, Eur/mėn.	Atsiskaitymas
Telefonas	300	285,70 (300/1260*1200)	285,70 (kai telefonas pristatytas)	0
Ryšio paslauga	960 (12*80)	914,30 (960/1260*1200)	76,20 (914,30/12)	100/mėn.
VISO	1 260	1 200	1 200	1 200

Penktas žingsnis yra pajamų pripažinimas, kai įvykdomas įsipareigojimas. Išskiriami 2 dalykai: telefonas suteikiamas iš karto ir ryšio paslauga teikiama tęstiniu būdu ateinančius 12 mėn. Taigi, įmonė ABC registruoja tokius įrašus (žr. 3 lentelę).

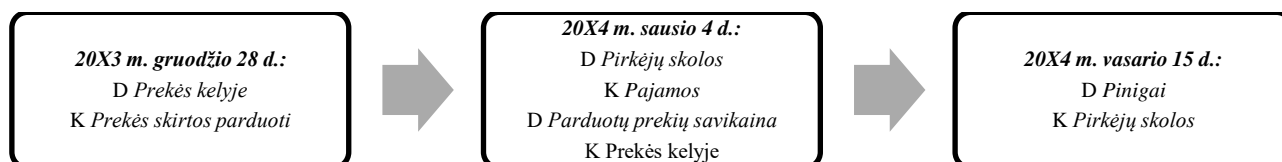
3 lentelė. Bendrojo žurnalo įrašai.

Table 3. General journal entries.

Sąlyga	Komentaras	Debetas	Kreditas
Sutarties pradžia, kai suteikiamas telefonas pirkėjui	Pagal TFAS 15, nors telefonas suteikiamas nemokamai, tačiau paskirstytas sandoris pagal atskirų įsipareigojimų kainą ir todėl registruojamos pajamos iš telefono pardavimo ir nurašoma jo savikaina.	285,70 Eur – sukauptos pajamos (contract asset) Pardavimo savikaina	285,70 Eur – pajamos (revenue) Prekės skirtos parduoti
Kai teikiamos ryšio paslaugos, kurios apmokestinamos kas mėnesį.	Registruojama pirkėjų skola, nes pirkėjui yra išrašoma mokėtina sąskaita faktūra už paslaugas. Kredituojama sukauptų pajamų skirtumas, kuris po 12 mėn. bus lygus debetuotoms sukauptoms pajamoms	100 Eur – Pirkėjų skolos	76,20 Eur – pajamos iš ryšio paslaugų teikimo. 23,80 Eur – sukauptos pajamos

Iš pateiktos situacijos (žr. 2 ir 3 lentelę) galima pabrėžti, kad pagal 15-ąją TFAS, nors telefonas pagal sutartį atrodytų „nemokamas“, tačiau apskaitomas kaip sukauptos pajamos apskaičiavus sandorio kainos paskirstymą pagal atskirą prekę ir paslaugą normaliomis pardavimų sąlygomis. Sukaupta pajamų suma mažinama proporcingai pagal sutarties galiojimo laikotarpį ir išrašytas sąskaitas, kas bendroje sumoje pirkėjų skola ir sukauptos pajamos subalansuojamos sandorio kainai.

Praktinis pavyzdys (2). Pirkėjų skolų pripažinimas apskaitoje atsižvelgiant į rizikos, susijusios su prekių pristatymu, perdavimu pirkėjui. Įmonė A Norvegijoje 20X3 m. spalio 28 d. pasirašo sutartį su įmone B iš Turkijos dėl prekių tiekimo Prekių gamyba užtrunka 2 mėn. 20x3 m. gruodžio 28 d. prekės išsiunčiamos į Turkiją. Pagal sutartį prekės pristatomos nurodytu adresu Budapešte (Vengrija) pagal pristatymo sąlygas DPU. Prekės pristatomos 20X4 m. sausio 4 d. Sandorio suma 200 000 Eur. Pirkėjas už prekes atsiskaito 20X4 m. vasario 15 d. 3 pav. pateiktos šio praktinio pavyzdžio ūkinės operacijos įmonėje A.

Šaltinis: sudaryta autorių
Source: compiled by the author

3 pav. Bendrojo žurnalo įrašai.

Figure 3: General journal entries.

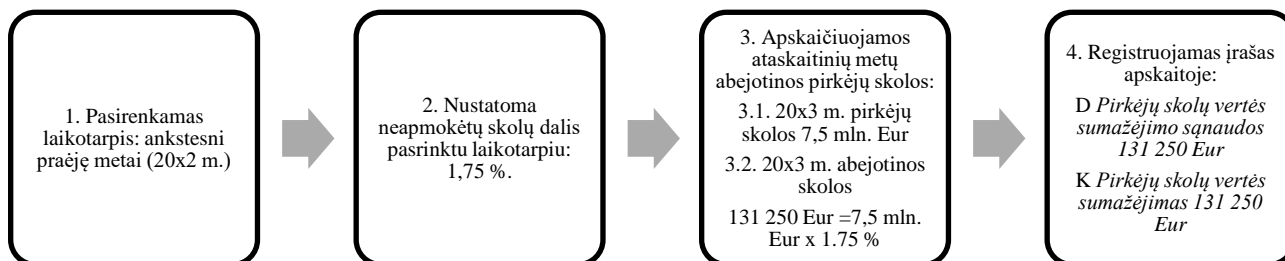
Remiantis 15-uoju TFAS, pajamų pripažinimo 5 žingsnių modeliu, laiko momentas, kada bus registruojamas pajamų pripažinimas ir pirkėjų skola, skirsis nuo prekių išsiuntimo datos, kadangi pagal sandorio sąlygas visa rizika, susijusi su prekių perdavimu, perduodama kitais finansiniais metais. Kaip pateikta 3 pav., nors sandoris sudarytas 20x3

m. gruodžio 28 d., tačiau dėl pristatymo sąlygų nėra registruojama pirkėjų skola. Pirkėjų skolos atsiradimo momentas yra 20X4 m. sausio 4 d. pagal DPU sąlygas – kai prekės pristatytos į iškrovimo vietą.

Praktinis pavyzdys (3). Abejotinų skolų pripažinimas pagal 9-ąją TFAS.

Įmonė ABC nori apskaičiuoti savo prekybos gautinų sumų vertės sumažėjimą 20X3 m. gruodžio 31 d. Įmonė svarsto, koks abejotinų skolų pripažinimo metodas yra tinkamas – pirkėjų skolų procentinis metodas ir senėjimo pagal pradelstų dienų skaičių metodas.

Įmonė ABC, norėdama taikyti pirkėjų skolų procentinį metodą, turi pasirinkti laikotarpį, apskaičiuoti to laikotarpio negrąžintų skolų dalį ir įvertinti ataskaitinių metų galimas abejotinas skolas (žr. 4 pav.).

Šaltinis: sudaryta autorių
Source: compiled by the author

4 pav. Pirkėjų skolų procentinis metodas
Figure 4. Percentage method of accounts receivable

Pirkėjų skolų procentinis metodas (žr. 4 pav.) leidžia įvertinti pirkėjų skolų vertės sumažėjimo sumą tam tikru santykiu, remiantis praeitų metų informacija. Šis būdas yra paprastesnis nei senėjimo pagal pradelstų dienų skaičių metodas, tačiau informacija yra mažiau tiksli.

Taikant senėjimo pagal pradelstų dienų skaičių metodą, reikia įvertinti skolų pradelsimo dienas ir remiantis istorine informacija kiekvienai grupei priskirti atitinkamą abejotinų skolų santykį (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Pradelstų dienų skaičiaus metodo pavyzdys
Table 4. Example of the days overdue method

Straipsnis	Iki 30 d.	30-90 d.	Virš 90 d.	Viso:
Pirkėjų skolos, Eur	1 100 000	425 000	360 000	1 885 000
Abejotinų skolų santykis	0,5 %	2,5 %	15,0 %	x
Pirkėjų skolų vertės sumažėjimo sąnaudos	5 500	10 625	54 000	70 125

Ataskaitinio laikotarpio pabaigos datai pripažįstamos pirkėjų skolų vertės sumažėjimo sąnaudos atliekant buhalterinį įrašą – 70 125 Eur. *Registruojant pirkėjų skolų vertės sumažėjimo sąnaudas (70 125 Eur) ir mažinant pirkėjų skolų vertę (70 125 Eur).*

Taikant senėjimo pagal pradelstų dienų skaičių metodą galima gauti išsamesnę ir tikslesnę informaciją apie pirkėjų skolų vertės sumažėjimo sumas, tačiau šis metodas yra sudėtingesnis ir reikalauja pirkėjų skolų skirstymo į tam tikrus laikotarpius ir atitinkamos istorinės informacijos apie kiekvieno laikotarpio pradelstų skolų santykį.

Tinkama pirkėjų skolų apskaita yra ypač reikšminga sudarant finansines ataskaitas, nes priešingu atveju iškreipiami finansiniai rodikliai, padidinamas įmonės turtas, o taip pat padidinamos apmokestinamosios pajamos. Dėl netinkamos pirkėjų skolų apskaitos, finansinės ataskaitos negali atspindėti tikrosios įmonės finansinės būklės. Pateikti praktiniai pavyzdžiai atskleidė, kad labai svarbu tinkamai nustatyti pajamų ir pirkėjų skolų atsiradimo momentą, laiku pripažinti pirkėjų skolas apskaitoje atsižvelgiant į rizikos, susijusios su prekių pristatymu, perdavimu pirkėjui ir abejotinų skolų pripažinimo būdų taikymą pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus.

Išvados

1. Pirkėjų skolos yra įmonės gautinos sumos už pardavimus skolon, apibrėžiamos kaip finansinis turtas, teisė gauti pinigus ar kitą finansinį turtą iš kitų subjektų. Šios skolos, įtrauktos į trumpalaikį turtą, yra esminės tiek įmonės vidiniam, tiek išoriniam vertinimui, leidžiančios suinteresuotoms šalims, remiantis TFAS standartais, efektyviau vertinti įmonės finansinę būklę ir priimti informuotus sprendimus.

2. Pirkėjų skolų apskaita pagal TFAS nėra reglamentuojama atskiru standartu, o vadovaujamosi įvairių standartų nuostatomis, susijusiomis su pajamų atpažinimu ir skolų vertinimu. Priklausomai nuo atsiskaitymo termino, pirkėjų skolos balanse klasifikuojamos kaip trumpalaikis turtas, jeigu atsiskaitymas numatytas per 12 mėnesių, arba ilgalaikis turtas, jeigu atsiskaitymas vyks vėliau. Trumpalaikės pirkėjų skolos balanse atvaizduojamos rodomos eliminavus abejotinas skolas, kurių vertė apskaičiuojama tiesioginiu, kai remiamasi išipareigojimų neįvykdymo tikimybe arba netiesioginiu būdu, kai abejotinų skolų vertė apskaičiuojama pagal procentinius vertinimus, arba pagal pradelstų dienų skaičių.

3. Siekiant atskleisti pirkėjų skolų apskaitos ypatumus pagal tarptautinius apskaitos standartus, buvo sumodeliuotos ir išnagrinėtos trys praktinės situacijos. Šios situacijos atskleidė, kad svarbu nustatyti pajamų ir pirkėjų skolų atsiradimo momentą, kuris glaudžiai susijęs su prekių ar paslaugų perdavimu pirkėjui ir su tuo susijusią riziką. Taip pat pirkėjų skolų pripažinimas apskaitoje reikalauja atidžiai vertinti galimas rizikas, ypač susijusias su prekių pristatymu ir teisių perdavimu. Galiausiai, abejotinių skolų atpažinimas ir vertinimas pagal 9-ąjį TFAS standartą yra svarbus, nes jis leidžia tinkamai įvertinti ir atspindėti įmonės finansinę būklę, atsižvelgiant į galimą skolų nuvertėjimą. Šios situacijos parodo, kaip TFAS standartai įgalina įmones teisingai atvaizduoti finansinę informaciją, užtikrinami skaidrumą ir palyginamumą.

Literatūra

1. Averett, W. 2017. The New Revenue Recognition Model – Topic 606, Revenue Contracts with Customers. Prieiga per internetą: <https://warrenaverett.com/insights/topic-606-revenue-contracts-with-customers/> (žiūrėta 2023 11 13).
2. Balsys, J. 2022. Apskaitos pagal TFAS ir VAS aktualijos:naudinga žinoti. PWC. Prieiga per internetą: https://www.pwc.com/lt/lt/events/metine-konferencija-2021/medziaga/2_Rasa-Seleviciene_Jurgita-Kriksciuniene_Jonas-Balsys_Apskaitos%20pagal%20TFAS%20ir%20VAS%20aktualijos_naudinga-zinoti.pdf (žiūrėta 2023-10-28).
3. Blatt, J., Gulbin, J. 2018. Achieving IFRS off-balance-sheet treatment in trade receivables securitizations. *Journal of Structured Finance*, Vol. 23(4), p. 30.
4. CPDbox, 2023. 5-step Model for Revenue Recognition under IFRS 15 + Example + Journal entries. Prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=G4Rik0MducE&t=9s&ab_channel=SilviaofCPDbox (žiūrėta 2023 10 27).
5. Finansinės apskaitos įstatymas, 2001. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.154657/asr> (žiūrėta 2024 03 16).
6. Henderson, G., 2023. Incoterms: How the rules of trade impact your revenue. Prieiga per internetą: <https://www.edc.ca/en/article/incoterms-impacts-on-revenue-recognition.html> (žiūrėta 2023 11 12).
7. Hoggett, J., Medlin, J., Chalmers, K., Beattie, C., Hellmann, A., Maxfield, J. 2023. Accounting, Print and Interactive E-Text. United Kingdom: John Wiley & Sons, Limited, p. 502.
8. IFRS Foundation, 2018. Use of IFRS Standards around the world. Prieiga per internetą: https://moodle2.units.it/pluginfile.php/501383/mod_resource/content/0/Use-of-IFRS-around-the-world-overview-sept-2018.pdf (žiūrėta 2023 11 03).
9. Jonick, C. 2017. Principles of Financial Accounting. University of North Georgia Press, p. 129–130.
10. Kimmel, P. D., Weygandt, J. J., Kieso, D. E. 2020. Financial Accounting: Tools for Business Decision-making. United Kingdom: Wiley, p. 38–39.
11. Mutinės departamento prie LR Finansų ministerijos, 2021. Dėl prekių sandorio vertės patikslinimo jų vežimo, draudimo, krovimo ir tvarkymo išlaidomis aprašo patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/de588402222511ecad9fbbf5f006237b> (žiūrėta 2023 11 04).
12. Pfeiffer, C. 2018. Implementation of the expected credit loss model for receivables. Case study for IFRS 9. KPMG Corporate Treasury News, Edition 81. Prieiga per internetą: <https://kpmg.com/de/en/home/insights/2018/06/expected-credit-loss-receivables.html> (žiūrėta 2023 10 27).
13. Tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai, 2008. Europos Komisija. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32008R1126&qid=1397629289404> (žiūrėta 2023 10 31).
14. TNT FedEx Express, n.d. „Incoterms“ sąlygos. Prieiga per internetą: <https://www.tnt.com/express/lt/lt/site/how-to-understand-incoterms.html> (žiūrėta 2023 11 13).
15. Weygandt, J. J., Kimmel, P. D. 2022. Financial Accounting with International Financial Reporting Standards. United Kingdom: Wiley, p. 14.
16. Žaptorius, J. 2015. Finansinė apskaita. Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas, p. 253.
17. 1-asis tarptautinis apskaitos standartas (TAS). „Finansinių ataskaitų pateikimas“. Komisijos 2008 m. gruodžio 17 d. reglamentas (EB) Nr. 1274/2008. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008R1126#d1e32-5-1> (žiūrėta 2024 03 16).
18. 9-asis tarptautinis finansinės atskaitomybės standartas (TFAS). „Finansinės priemonės“. 2016 m. lapkričio 22 d. Komisijos reglamentas (ES) 2016/2067. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R2067&from=LT> (žiūrėta 2024 03 16).
19. 10-asis verslo apskaitos standartas (VAS) „Pajamos“: patvirtinta Audito ir apskaitos tarnybos direktoriaus 2015 m. birželio 16 d. įsakymu Nr. VAS-39. Prieiga per internetą: <https://www.avnt.lt/assets/Apskaita/VAS-2020/10-VAS.pdf> (žiūrėta 2024 03 16).
20. 15-asis tarptautinis finansinės atskaitomybės standartas (TFAS) „Pajamos pagal sutartis su klientais“. 2016 m. rugšėjo 22 d. Komisijos reglamentas (ES) 2016/1905. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1905&from=LT> (žiūrėta 2024 03 16).
21. 21-asis tarptautinis apskaitos standartas (TAS). „Užsienio valiutos kurso pasikeitimo įtaka“. 2008. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008R1126#d1e32-134-1> (žiūrėta 2024 03 16).

22. 32-asis tarptautinis apskaitos standartas (TAS). „Finansinės priemonės. Pateikimas“. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1126/2008. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:017:0023:0036:LT:PDF> (žiūrėta 2024 03 16).

ACCOUNTING SPECIFICATIONS OF TRADE RECEIVABLES UNDER INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS

Summary

This article discusses the specifics of accounting for trade receivables based on of International Financial Reporting Standards (IFRSs), using analysis and synthesis of international financial reporting standards (IFRSs) and scientific sources, and modelling of practical situations, among other methods. Trade receivable are amounts from a business that are reported as a financial asset, which is a contractual right to receive cash or other financial assets from another business entity. IFRS establishes a common framework for the disclosure of financial information, ensuring transparency and comparability at the international level. The article highlights that although there is no separate standard for accounting of trade receivables, the accounting is based on the provisions of different standards related to the recognition of revenue and the assessment of debts. The article analyses practical situations related to the moment of occurrence of revenue and trade receivables, risk assessment and recognition of doubtful debts according to IFRS 9 and shows how specific business transactions related to the accounting of trade receivables are recorded according to IFRS.

Keywords: trade receivables, doubtful debts, revenue, international financial reporting standards.